

КУЛЬТУРОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ КОНСОЛІДАЦІЙНОЇ ПРОБЛЕМАТИКИ ПОСТКОЛОНІАЛЬНОЇ ДОБИ В УКРАЇНІ

УДК 7.011:32.019.5(470+571)

Ніна Авер'янова

МИСТЕЦТВО ЯК ЗАСІБ ПРОПАГАНДИ ТА КОНТРПРОПАГАНДИ В УМОВАХ РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ

Виявлено, що на сьогодні мистецтво стає важливим засобом вирішення складних соціальних конфліктів. Сучасний технологічний розвиток створив широке поле для культурно-мистецьких впливів, який має можливість відігравати стабілізуючу роль не лише у власній державі, а й між різними країнами. Встановлено, що упродовж останніх років Росія активізувала свої зусилля щодо мистецтва як засобу пропаганди не лише в межах своєї країни, а й за кордоном. Масштабна пропагандистська кампанія проти нашої країни на певних територіях української держави зробила можливим сприйняття подій в Україні крізь призму поглядів політиків, науковців і митців Російської Федерації. Тому питання відновлення миру, консолідації українства, деокупації українських територій розглядають у контексті проведення різноманітних культурних державних заходів, зокрема мистецьких. З'ясовано, що протистояти російській пропаганді, втіленій у мистецтві, можна лише створюючи власне українське мистецтво, яке необхідно популяризувати в світі та робити конкурентноспроможним; демонструвати тяглість українського мистецтва і повертати забуті імена українських митців; висвітлювати внесок національних меншин у розвиток української держави. Потрібно, щоб зберігалися, з одного боку, українські мистецькі традиції, а з іншого, – забезпечувалась конкурентоспроможність на світовому арт-ринку. У творах мистецтва, культурно-мистецьких програмах і проектах необхідно закладати ідеї національної єдності та патріотизму. Українська держава повинна підтримувати україномовні культурно-мистецькі проекти, забезпечувати доступність громадян до мистецьких надбань українських митців. Залучати твори вітчизняних митців у виховний процес, що суттєво збагатить не лише духовний світ молоді, а й сприятиме формуванню у неї почуття приналежності до української нації.

Ключові слова: Україна, культурно-мистецькі програми, художні виставки, російський кінематограф, фільми.

Nina Averianova

ART AS A TOOL OF PROPAGANDA AND COUNTER-PROPAGANDA UNDER RUSSIAN AGGRESSION

The territorial integrity of Ukraine and peace on its lands, preservation of state sovereignty are the main tasks of the Ukrainian government, society, and all Ukrainians. As for as today the real threats from the Russian Federation remain, the Kremlin's aggressive policy in the hybrid war against our state is aimed at returning Ukraine to the sphere of Russia's influence. For doing this the Russian Federation is using methods that destabilize the internal situation in Ukraine, first of all, it depletes the Ukrainian economy, uses a powerful propaganda arsenal to distort Ukrainian national values and national culture, and misleads the allies of the Ukrainian state. A large-scale propaganda campaign against our country in certain areas of the Ukrainian state made it possible to perceive events in Ukraine through the prism of the views of politicians, scientists and artists of the Russian Federation. In such a situation, it is possible to confront Russian aggression only by using a complex of military, political, economic, informational and socio-humanitarian actions.

In these conditions, culture and art are becoming an important means of solving complex social conflicts. Modern technological development has created a wide field for cultural and artistic influences, which has the opportunity to play a stabilizing role in the state. The through the influence on social consciousness can achieve important results in creating of certain ideas, values, spiritual needs as well as stereotypes and patriotic ideals. Such special way of influence on social conscious is art. The art represents significant and value dimension of the national being of the Ukrainians, gives a vision of historical being of the Ukrainian national, reflects spiritual links between a personality and the national, spiritual unity and succession of generation; both imaginative-symbolic and significant attributes of the national values and ideals are characteristic of it.

Therefore, the question of restoration of peace, consolidation of Ukrainians, de-occupation of Ukrainian territories is considered in the context of conducting various cultural state measures, in particular artistic ones. That is why such purposeful usage of art in modern conditions the can be a powerful factor of consolidation of Ukrainians.

Keywords: *Ukraine, cultural and artistic programs, art exhibitions, Russian cinema, films.*

Постановка проблеми. Територіальна цілісність України та мир на її землях, збереження державного суверенітету – основні завдання української влади, суспільства, всього українства. Адже на сьогодні залишаються реальними загрози з боку Російської Федерації, агресивна політика Кремля у гібридній війні проти нашої держави спрямовується на повернення України до сфери впливу Росії. Довготривале перебування України у складі Російської імперії, а у подальшому – СРСР призвело до того, що в українців і росіян сформувалися спільні риси в культурі, мові, традиціях, релігійному житті, побуті тощо. Апелюючи до цих фактів спільності, російська пропаганда розпалює ненависть між громадянами різних регіонів нашої держави, що перешкоджає процесам національної консолідації українства, формуванню національної ідентичності українських громадян. У такій ситуації мистецтво стає одним із засобів протидії впливам російської пропаганди, сприяє подоланню колоніальної специфіки українського культурно-мистецького простору.

Пропаганда, як відомо, походить від латинського слова *proaganda*, що означає розповсюдження, поширення. Пропаганда – «це діяльність, спрямована на системне поширення та активну популяризацію ідей, учень, поглядів, знань, міфів, стереотипів тощо з метою формування певного світогляду, корегування системи цінностей, створення необхідного емоційного фону для здійснення впливу на поведінку окремої людини або суспільства в цілому» [9, с. 610].

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Основні елементи теорії пропаганди чітко виклав Едвард Бернейс у своїй праці «Пропаганда»; Рудольф Зульцман у дослідженні «Пропаганда як зброя у війні» висвітлив вирішальну роль пропаганди у війні; Гарольд Лассуел проаналізував мету, задачі та стратегії пропаганди в період Першої світової війни у монографії «Техніка пропаганди в Першу світову війну». Методи пропаганди та особливості її сприймання аудиторією вивчали Е. Аронсон, Л. Войтасик, Ж. Еллюль, С. Московічі, Е. Пратканіс. За радянських часів проблематикою пропаганди займалися Я. Засурський, М. Скулєнко, О. Соломоник, В. Шандра. Вітчизняні вчені – В. Горбатенко, О. Коваль, М. Кравчук, Б. Кухта, Л. Леонтєва, О. Литвиненко, І. Мельник, Д. Павлов, В. Полторак, Г. Почепцов, А. Сніжко, І. Слісаренко, Н. Яковлева та ін. – у своїх наукових роботах досліджують різні аспекти пропаганди.

Щодо мистецтва, то його вплив на суспільство був висвітлений ще у творах Платона та Аристотеля, у подальшому в працях Т. Адорно, Г. Гегеля, О. Потебні, Лесі Українки, І. Франка, Ф. Шеллінга, Ф. Шіллера та ін. У радянський період мистецтву як засобу пропаганди у виробленні моделі світогляду, ціннісних орієнтацій суспільства та людини, вихованні патріотизму, формуванні

естетичних смаків особистості присвячували свої наукові праці: А. Азархін, В. Біблер, Ю. Борєв, М. Каган, Л. Коган, В. Мазєпа, В. Малахів та ін. Вітчизняні вчені – В. Бітаєв, Л. Левчук, Д. Кучерюк, В. Панченко, О. Семашко, Р. Шульга – досліджували та досліджують проблему формування духовного світу, світоглядних позицій та ціннісних орієнтацій особистості засобами мистецтва, суспільства в цілому. Проте незважаючи на значний інтерес до проблематики феномену мистецтва, багато його аспектів залишаються недостатньо висвітленими, зокрема, щодо місця мистецтва у процесах протидії російській пропаганді в сучасних умовах, що обумовило мету даної статті.

Виклад основного матеріалу та результатів дослідження. На сьогодні Російська Федерація активно використовує мистецтво як ефективний політичний інструмент впливу та переконань у соціумі. Мистецькі твори, художні проекти та культурно-мистецькі програми стали складовою гібридної війни Росії проти України. Знаючи силу мистецтва та враховуючи те, що основними джерелами інформації для населення є кінофільми, тематикою сучасного російського кінематографу стали різнопланові сюжети спільного історичного минулого країн, які входили до складу СРСР. При цьому історія колишніх республік Радянського Союзу як окремих держав не розглядається або подається в російській інтерпретації. Таке потрактування історичних подій минулого може сприйматися новими поколіннями громадян з країн СНД як власні, національні.

У російському кінематографі культурного характеру набула тематика перемоги у II світовій війні, де чітко відтворюється ідея про визначну роль російського народу у перемозі над фашистською Німеччиною. Міф про особливу роль росіян у великій перемозі війни 1941 – 1945 рр. став важливим підґрунтям для сучасних консолідаційних процесів у Російській Федерації, для формування сучасної російської ідентичності. Міцно вкоренившись у масовій свідомості російських громадян, підтримуючись пропагандою Кремля, він з великим успіхом транслюється на сучасні події. Як у минулому радянські митці, так і сучасні митці Російської Федерації, діяльність ОУН, УПА відображають як зраду своїй Батьківщині та запродавство ворогам – німецьким окупантам. Події зими 2013 – 2014 рр. в Україні, що висвітлюються в російських документальних фільмах, співзвучні загальній політиці Кремля – співставляються з «перемогою фашизму в Україні» («Гуляй Поле 2014» Александра Горяїнова, «Крым. Путь на Родину» Андрея Кондрашова). Відповідно, таке трактування – відверте звинувачення з боку Російської Федерації української влади у фашизмі – виправдовує анексію Криму та військову агресію на Сході України, бо Росія в такій інтерпретації постає не агресором, а захисницею від фашистів усіх росіян і російськомовного населення,

навіть за межами своєї держави. Українські науковці спростовують російські міфи щодо діяльності ОУН та УПА, однак прикро те, що в Україні деякі проросійські налаштовані сили продовжують оперувати зазначеними міфами, відповідно – внутрішня ситуація в українській державі дестабілізується. Суттєво те, що російські фільми мають популярність в Україні та Казахстані, зазначені країни є найбільшим зарубіжним ринком для російського кінематографу. Тому важливим завданням українського мистецтва є створення національних конкурентноспроможних фільмів високої якості, які б доносили до глядача правдиві історичні факти, створювали позитивні образи українських героїв, що сприяло б подоланню російських пропагандистських міфів.

Упродовж останніх років Російська Федерація активізувала свої зусилля щодо мистецтва як засобу пропаганди не лише в межах своєї країни, а й за кордоном. Нині можна спостерігати величезну кількість художніх виставок з Росії, що експонуються у престижних музеях і галереях світу. Наприклад, художня виставка «Революція: російське мистецтво 1917 – 1932», присвячена 100-річчю революції в Росії, у квітні 2017 р. проходила в Лондоні у Королівській академії мистецтв [8], найвпливовішій та найавторитетнішій мистецькій установі Великобританії. У Музеї сучасного мистецтва «МАМбо» Болоньї (грудень 2017 р. – травень 2018 р.) відбулася виставка «Революція: від Шагала до Малевича, від Рєпіна до Кандінського», яка також була присвячена 100-річчю революції в Росії [7]. В Парижі (вересень – жовтень 2018 р.) у виставковому павільйоні Російського духовно-культурного православного центра експонувалась виставка «Паломництво душі. Невідома Росія». На ній були представлені живописні полотна, старовинні російські костюми та предмети народного мистецтва з зібрань академіка Російської академії мистецтв Івана Глазунова [2]. Зазначені виставки далеко не вичерпують тих пропагандистських мистецьких проектів і акцій, що проводить Російська Федерація у світі для втілення своєї зовнішньої політики.

Російська агресія проти України активізувала українських митців до створення багатьох контрпропагандистських художніх творів, спонукала до утворення пантеону нових героїв і антигероїв, до реалізації консолідуючих суспільство культурно-мистецьких проектів і програм. Одним із успішних проектів, який базується на ідеї зближення, діалогу та культурної співпраці між регіонами нашої держави, є культурний форум «ПогранКульт». Руйнування негативних стереотипів, які склалися про певний регіон, будівництва «мостів» між географічними «полюсами» країни здійснюється креативною діяльністю митців географічно-протилежних регіонів, яка включає в себе художні виставки, літературні зустрічі, театральні вистави, кінопокази, концерти, лекції, дискусії. Суттєво те, що вхід на всі ці мистецькі

заходи безкоштовний. Проведені форуми «ДонКульт» у Києві (2014 р.), «ДонКульт» у Львові (2015 р.), присвячені культурі та мистецтву Донбасу, форум «ПогранКульт: ГалиціяКульт» у Харкові (2016 р.), який висвітлював культурно-мистецькі здобутки Галичини та Слобожанщини, форум «СлободаКульт» в Ужгороді та Мукачеві (2018 р.), що знайомив закарпатців зі Слобожанщиною, засвідчили дієвість культурно-мистецьких засобів у процесах єднання регіонів України на противагу російській пропаганді. Адже художня мова мистецтва значно яскравіша, емоційніша і внаслідок цього стає більш переконливою та впливовою.

Інший мистецький проект Платформа ініціатив «Теплиця» у Слов'янську – це місце для громадських ініціатив, де кожний бажаючий мав можливість продемонструвати свої ідеї та втілити їх у життя. Художниця Алевтина Кахідзе у рамках перфомансу «Профілактика окупації» у Слов'янську (2016 р.) разом з митцями, волонтерами, активістами та жителями міста створювала спільні культурні заходи для нівелювання російської пропаганди та згуртування громадян всього Донбасу.

До загальноукраїнського проекту культурної інтеграції «Український Донбас» долучилися митці з усіх регіонів України. Проект мав на меті, шляхом культурно-мистецького міжрегіонального партнерства, сприяти інтеграції Донецької та Луганської областей у загальний культурно-мистецький простір нашої держави. У багатьох містах і селах Донбасу проходили різноманітні художні заходи, проведені мистецькими колективами з усіх куточків України. Водночас художні колективи Донецької і Луганської областей презентували свою творчість для всієї країни.

У рамках таких культурно-мистецьких заходів відбувся національний проект талант-шоу «Війна не забере твою мрію» (2016 р.), який був створений для реабілітації та моральної підтримки дітей і молоді з сімей учасників АТО, переселенців з Криму, Донбасу, Луганщини. Літературно-музичний фестиваль «Дорога на Схід» (відбувся в серпні 2017 р. на Харківщині), організований за ініціативи Благодійного фонду поета і музиканта Сергія Жадана, зібрав багатьох представників мистецької еліти України для виконання програми по руйнуванню негативних стереотипів про східні регіони України. Мистецько-культурологічний проект «Військово-польовий Арт» (2017 р.), проведений за підтримки Адміністрації Президента України, поєднав художні виставки, майстер-класи, арт-терапевтичні заходи для учасників бойових дій і їхніх сімей. Проект об'єднав спільною ідеєю більше ста митців декоративно-прикладного мистецтва з різних областей України, які своєю творчістю продемонстрували єдність, відкритість, неупередженість та бажання миру в Україні.

Культурний проект «Театр Переселенця», зареєстрований як громадська організація, започаткований у жовтні 2015 р. у Києві. Це

театральний проект з переселенцями з Донецької та Луганської областей. Його учасниками є як професійні режисер, психотерапевт, драматурги, так і аматори – переселенці з Донбасу, військові та волонтери зі своїми реальними історіями. Зазначений проект засвідчив як мистецтво дає можливість долати внутрішні людські драми, відчуження між українцями різних регіонів, допомагає формувати суспільну солідарність та абстрагуватись від впливів російської пропаганди [11].

В лютому 2018 р. у Національному культурно-мистецькому та музейному комплексі «Мистецький арсенал» у Києві було презентовано художній проект «Переведи мене через Майдан», присвячений учасникам Революції Гідності., зокрема, пам'яті українського митця Тараса Більчука. У відкритті виставки взяли участь Президент України Петро Порошенко разом з дружиною, державні та громадські діячі, учасники подій. Президент підкреслив, що лише митці бачать події настільки яскраво і багатогранно, що допомагають всім іншим це відчуті та осмислити [13].

Упродовж квітня – червня 2018 р. у Музеї Людвіга в Будапешті (Музей сучасного мистецтва) експонувалася виставка сучасного українського мистецтва «Перманентна Революція». В ній взяли участь 38 українських художників і мистецьких груп кількох поколінь, які в європейському художньому просторі презентували не лише рівень українського мистецтва. Вони в своїй творчості відобразили болісні проблеми та випробування української держави в умовах російської агресії [12]. Ця художня виставка видається дуже доцільною, бо нині відбуваються провокації та конфлікти в українсько-угорських відносинах, коли зі сторони Угорщини порушуються питання щодо надання угорській етнічній меншині на Закарпатті автономії [14]. У цих складних умовах мистецтво дає можливість обмінюватись думками людям різних національностей і поглядів, навіть кардинально протилежних, чим об'єднує людей та сприяє толерантності спільнот.

Окрім зазначених культурних проектів і окремі митці, і цілі художні колективи здійснюють численні поїздки у райони, наближені до зони ведення бойових дій на Сході України; створюють документальні та художні фільми, презентують тематичні виставки з показом подій 2014 – 2018 рр. Такі культурно-мистецькі заходи протидіють російській пропаганді, сприяють підвищенню рівня толерантності в українському суспільстві, розкривають культурно-мистецький потенціал різних регіонів нашої держави, зацікавлюють населення України цими регіонами та залучають громадян до культурного відновлення зазначених регіонів, що сприяє консолідації всього українства [1].

У контексті протидії антиукраїнській пропаганді Кремля важлива роль надається новому Закону України «Про Український культурний фонд» від 23 березня 2017 р., який ввів у дію новий підхід до

фінансування культурних і мистецьких проектів. Основними своїми завданнями Фонд вбачає: сприяння реалізації державної політики у сферах культури і мистецтва, розвиткові сучасних напрямів культурної та мистецької діяльності, виробленню конкурентоспроможного національного культурного продукту на світовому арт-ринку; стимулювання інноваційних проектів, популяризація вітчизняних культурно-мистецьких здобутків; підтримка молодих митців та ін. [10].

Однією з протидій російському пропагандистському кінематографу в Україні став впроваджений закон «Про внесення змін до деяких законів України щодо мови аудіовізуальних (електронних) засобів масової інформації» від 23 травня 2017 р. У ньому наголошується, що в загальному тижневому обсязі мовлення телерадіоорганізацій загальнонаціональної і регіональної категорій мовлення, які відповідно до ліцензій здійснюють ефірне та/або багатоканальне (цифрове) мовлення з використанням радіочастотного ресурсу, передачі та/або фільми, виконані державною мовою, мають становити не менше 75% загальної тривалості передач та/або фільмів (або їх частин) у кожному проміжку часу: 07.00 – 18.00, 18.00 – 22.00 [4]. Тобто в загальному тижневому обсязі мовлення телерадіоорганізацій частка фільмів і передач українською мовою збільшилась. Для місцевого телебачення була встановлена квота на контент державною мовою – 60%. При цьому фільми й передачі, трансляція яких допускається недержавною мовою, мають мати субтитри українською мовою. Позитивні зміни в культурно-мистецькій сфері спричинив і Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо частки музичних творів державною мовою у програмах телерадіоорганізацій» від 16 червня 2016 р. Згідно Закону, частку пісень українською мовою на телебаченні та радіо також збільшено [5].

Упродовж 2014 – 2018 рр. українська держава на своїй території обмежила мовлення російських телеканалів, показ російських телесеріалів і кінофільмів, посилила контроль за друкованою літературою, у якій міститься антиукраїнська пропаганда. Розуміючи значення культури та мистецтва у протидії російській пропаганді українська держава поступово збільшує витрати бюджету у цій сфері. Зазначена тенденція триває третій рік поспіль і на 2018 р. було заплановано – 17166,7 млн. грн. Та головне, зростання видатків на культуру і мистецтво 2016 – 2017 рр. випереджало Індекс споживчих цін (рівень інфляції), що вказує на реальне зростання видатків у цій сфері в Зведеному бюджеті України [3]. На 2019 р. також заплановано подальше зростання номінальних видатків на культуру і мистецтво – до 19802,8 млн. грн. [6]. Протистояти російській пропаганді, втіленій у мистецтві, можна лише створюючи власне українське мистецтво та популяризувати його в світі, робити

конкурентноспроможним; демонструвати тяглисть українського мистецтва та повертати забуті імена українських митців.

Висновки. Отже, необхідно створювати мистецькі твори, які б викривали фальсифікації в історії України; відображали життя і творчість видатних українців, що за різних обставин опинилися в еміграції, але своєю діяльністю сприяли національно-визвольній боротьбі України, збагатили її духовну та інтелектуальну скарбницю. Доцільно реалізувати культурно-мистецькі програми, спрямовані на поширення в українському суспільстві достовірних історичних знань про діяльність визначних людей України. Для зняття почуття відчуженості в суспільстві, викликаної багатонаціональністю нашої країни, потрібно висвітлювати внесок національних меншин у розвиток української держави. Такі художні й документальні фільми, тематичні телевізійні передачі, фотовиставки, літературні твори, які можуть публікуватися в Інтернеті, формуватимуть ідейні переконання, моральні принципи та світоглядні настанови українства; сприятимуть подоланню конфліктів, викликаних мовними, культурними та світоглядними відмінностями регіонів нашої країни. Українське мистецтво має стати дієвим засобом, що чинить активний опір ідеологічним впливам Російської Федерації та консолідувати українство на основі духовних цінностей.

1. Авер'янова Н. Консолідація українства як пріоритетне завдання національної еліти України / Ніна Авер'янова // Українознавчий альманах. Випуск № 22. – К.: «Міленіум+», 2017. – 160 с. – С. 67 – 72.

2. В Духовно-культурном центре в Париже начала работу уникальная выставка о Русском Севере // Православие-Ru. – [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://pravoslavie.ru/115730.html>

3. Довідка про бюджетне фінансування культури і мистецтва // Комітет з питань Культури і духовності Верховної Ради України. – [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://kompkd.rada.gov.ua/uploads/documents/31985.pdf>

4. Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо мови аудіовізуальних (електронних) засобів масової інформації» // Законодавство України. – [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2054-19>

5. Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо частки музичних творів державною мовою у програмах телерадіоорганізацій» [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1421-19>

6. Інформаційно-аналітична довідка до проекту Державного бюджету України на 2019 рік // Комітет з питань Культури і духовності Верховної Ради України. – [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://kompkd.rada.gov.ua/uploads/documents/32152.pdf>

7. Мамалыго К. Революция: от Шагала до Малевича, от Репина до Кандинского / Карина Мамалыго. – [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://www.avrvm.ru/revolutjia-da-chagall-a-malevich-da-repin-a-kandinsky/>

8. Мельниченко Е. В Лондоне проходит уникальная выставка, посвященная 100-летию революции в России / Елизавета Мельниченко. – [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://2queens.ru/Articles/Vystavki-Vystavki-v-Evropе/V-Londone-prohodit-unikalnaya-vystavka-posvyashennaya-100letiyu-revolucii-v-Rossii.aspx?ID=4067>

9. Політична енциклопедія. Редколегія: Ю. Левенець, Ю. Шаповал та ін. – К.: Парламентське видавництво, 2011. – 808 с.

10. Положення про Український культурний фонд // Міністерство культури України. Офіційний сайт. – [Електронний ресурс] // Режим доступу: http://195.78.68.75/mcu/control/uk/publish/article?art_id=245358335&cat_id=245257654

11. Театр Переселенця: статистика вбиває, а у нас – живі історії живих людей // Громадський простір. – [Електронний ресурс] // Режим доступу: <https://www.prostir.ua/?focus=teatr-pereselentsya-statystyka-vbyvaje-a-u-nas-zhyvi-istoriji-zhyvyh-lyudej>

12. У Будапешті – виставка сучасного українського мистецтва «Перманентна Революція» // Укрінформ. – [Електронний ресурс] // Режим доступу: <https://www.ukrinform.ua/rubric-culture/2437081-u-budapesti-vistavka-sucasnogo-ukrainskogo-mistectva-permanentna-revolucia.html>

13. У Мистецькому Арсеналі відкрилася виставка, присвячена Революції Гідності // Укрінформ. – [Електронний ресурс] // Режим доступу: <https://www.ukrinform.ua/rubric-culture/2405562-u-mistecckomu-arsenali-vidkrilasa-vistavka-prisvacena-revolucii-gidnosti.html>

14. Угорський чинник у внутрішній політиці України // Стратегічні пріоритети. Науково-аналітичний щоквартальний збірник. Серія «Політика». – 2018. – № 1(46). – 116 с. – С. 9 – 110.

References

1. Aver'yanova N., 2017. *Konsolidaciya ukrayinstva yak priorytetne zavdannya nacionalnoyi elity Ukrayiny* [Consolidation of Ukrainianess as a priority problem of Ukraine national elite]. *Ukrayinoznavchij almanax. Vypusk № 22. K. «Milenium+».* S. 67 – 72 [in Ukrainian].

2. *V Duxovno-kulturnom centre v Parizhe nachala rabotu unikalnaya vystavka o Russkom Severe* [In the Spiritual and Cultural Center in Paris, began a unique exhibition on the Russian North]. *Pravoslavie-Ru.* URL: <http://pravoslavie.ru/115730.html> [in Russian].

3. *Dovidka pro byudzhethne finansuvannya kultury i mystecztva* [The reference on budget financing of culture and art]. *Komitet z pytan Kultury i duxovnosti Verhovnoyi Rady Ukrayiny.* URL:

<http://kompkd.rada.gov.ua/uploads/documents/31985.pdf> [in Ukrainian].

4. *Zakon Ukrainy «Pro vnesennya zmin do deyakyx zakoniv Ukrainy shhodo movy audiovizualnyx (elektronnyx) zasobiv masovoyi informaciyi»* [The Law of Ukraine «On Amendments to Some Laws of Ukraine Concerning the Language of Audiovisual (Electronic) Mass Media»]. Zakonodavstvo Ukrainy. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2054-19> [in Ukrainian].

5. *Zakon Ukrainy «Pro vnesennya zmin do deyakyx zakoniv Ukrainy shhodo chastky muzychnyx tvoriv derzhavnoyu movoyu u programax teleradioorganizacij»* [The law of Ukraine «On amendments to some laws of Ukraine regarding the share of musical works in the state language in programs of television and radio organizations»]. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1421-19> [in Ukrainian].

6. *Informacijno-analitychna dovidka do projektu Derzhavnogo byudzhetu Ukrainy na 2019 rik* [Information and analytical reference to the draft State Budget of Ukraine for 2019]. Komitet z pytan Kultury i duxovnosti Verhovnoyi Rady Ukrainy. URL: <http://kompkd.rada.gov.ua/uploads/documents/32152.pdf> [in Ukrainian].

7. Mamalygo Karina. *Revoluciya: ot Shagala do Malevicha, ot Repina do Kandinskogo* [Revolution: from Chagall to Malevich, from Repin to Kandinsky]. URL: <http://www.avrvm.ru/revolutija-da-chagall-a-malevich-da-repin-a-kandinsky/> [in Russian].

8. Melnichenko Elizaveta. *V Londone proxodit unikalnaya vystavka, posvyashhennaya 100-letiyu revolyuciy v Rossii* [London hosts a unique exhibition dedicated to the 100th anniversary of the revolution in Russia]. URL: <http://2queens.ru/Articles/Vystavki-Vystavki-v-Evrope/V-Londone-prohodit-unikalnaya-vystavka-posvyashhennaya-100letiyu-revolycii-v-Rossii.aspx?ID=4067> [in Russian].

9. 2011, *Politychna encyklopediy* [Political encyclopaedia]. Redkolegiya. Yu. Levenecz, Yu. Shapoval ta in. K. Parlamentske vydavnytstvo. 808 s. [in Ukrainian].

10. *Polozhennya pro Ukrayinskyj kulturnyj fond* [About Ukrainian Cultural Fund]. Ministerstvo kultury Ukrainy. Oficijnyj sajт. URL: http://195.78.68.75/mcu/control/uk/publish/article?art_id=245358335&cat_id=245257654 [in Ukrainian].

11. *Teatr Pereselencya: statystyka vbyvaye, a u nas – zhyvi istoriyi zhyvyx lyudej* [Theater Resettlement: statistics drive in, and we have - living history living people]. Gromadskyj prostir. URL: <https://www.prostir.ua/?focus=teatr-pereselentsya-statystyka-vbyvaye-a-u-nas-zhyvi-istoriji-zhyvyh-lyudej> [in Ukrainian].

12. *U Budapeshti – vystavka suchasnogo ukrayinskogo mystecztva «Permanentna Revolyuciya»* [In Budapest – the performer of the Ukrainian ukrainisky mytstva «Permanent Revolution»]. Ukrinform. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-culture/2437081-u-budapesti-vistavka-suchasnogo-ukrayinskogo-mystecztva-permanentna-revolucia.html> [in Ukrainian].

13. *U Mysteczkomu Arsenali vidkrylasya vystavka, prysvyachena Revolyuciyi Gidnosti* [At the Art Arsenal there was an exhibition center, assigned to the Revolution Gidnost]. Ukrinform. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-culture/2405562-u-mysteczkomu-arsenali-vidkrylasya-vistavka-prisvacena-revolucii-gidnosti.html> [in Ukrainian].

14. 2018, *Ugorskyj chynnyk u vnutrishnij polityci Ukrainy* [Ugorsky official in internal affairs of Ukraine]. Strategichni priorityety. Naukovo-analitychnyj shhokvartalnyj zbirnyk. Seriya «Polityka». № 1(46). 116 s. S. 9 – 110 [in Ukrainian].